

Полтавський державний аграрний університет
Полтавський інститут економіки і права
Полтавський місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги
Регіональне представництво Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у
Полтавській області
Кіровоградський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України
Полтавський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

Трансформація правової системи України в сучасних умовах

Матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції
20 грудня 2023 року

**Полтава
2023**

УДК 34.047(477)

Трансформація правової системи України в сучасних умовах: матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції (Полтава, 20 грудня 2023 р.) / ред. кол.: С. О. Гладкий, Х. З. Махмудов, В. О. Осташова та ін. Полтава: ПДАУ, 2023. 168 с.

Конференція зареєстрована в ДУ «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації» (УкрІНТЕІ) за №571 від 07.12.2023 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою Навчально-наукового інституту економіки, управління, права та інформаційних технологій Полтавського державного аграрного університету, протокол №6 від 25.12.2023 р.

У збірці представлено матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції за результатами досліджень щодо трансформації правової системи України в сучасних умовах.

Матеріали призначені для педагогічних, науково-педагогічних працівників закладів освіти, докторантів, аспірантів, провідних фахівців – практиків, студентів та усіх зацікавлених у позитивних перетвереннях правової системи України.

Відповідальність за зміст наданих матеріалів, точність наведених даних, а також відповідність принципам академічної доброчесності несуть автори. Матеріали видані в авторській редакції.

Голова редакційної колегії:

Гладкий С. О. – професор кафедри підприємництва і права ПДАУ, д.ю.н., професор.

Члени редакційної колегії:

Махмудов Х. З. – завідувач кафедри підприємництва і права ПДАУ, д.е.н., професор;

Басенко Р. О. – завідувач кафедри правознавства та фінансів, заступник директора з науково-педагогічної роботи, міжнародної та грантової діяльності ШЕП, к. пед.н., доцент;

Ночовний Ю. В. – начальник відділу правопросвітництва Полтавського місцевого центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

Носенко В. В. – представник Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у Полтавській області;

Яковенко В. С. – член правління, керівник відокремленого підрозділу ГО «Україна без тортур» в Полтавській області;

Коломоєць О. Д. – провідний фахівець з організації наукової роботи Кіровоградського НДЕКЦ МВС України, к.ю.н., доцент, т.в.о. завідувача кафедри тактико-спеціальної підготовки факультету №2 Донецького державного університету внутрішніх справ;

Лисенко Н. В. – завідувач відділу товарознавчих та гемологічних досліджень Полтавського НДЕКЦ МВС України, к.т.н.;

Кальян О. С. – професор кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.ю.н., доцент;

Осташова В. О. – доцент кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.ю.н., доцент;

Липій Є. А. – доцент кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.ю.н., доцент;

Стрілець Б. В. – доцент кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.ю.н.;

Купчення Л. І. – доцент кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.ю.н.;

Шведенко П. Ю. – доцент кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.ю.н., доцент;

Дубович О. В. – доцент кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.ю.н.;

Калашник О. В. – доцент кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.т.н., доцент;

Мороз С. Е. – доцент кафедри підприємництва і права ПДАУ, к.пед.н., доцент.

© Автори тез, включені до збірника, 2023

© Полтавський державний аграрний університет, 2023

Коломієць П. В. ПРОБЛЕМАТИКА НЕУЗГОДЖЕНОСТІ ЗАКОНОДАВЧИХ НОРМ З ПИТАНЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В КОНТЕКСТІ ПОДАТКОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	83
Косенко Р. Д. СИСТЕМА ПОКАРАНЬ ЗА РУСЬКОЮ ПРАВДОЮ.....	88
Костюк А. В. ОСОБЛИВОСТІ ПОКАРАННЯ ЗА ЛИТОВСЬКИМИ СТАТУТАМИ...	91
Кучер О. О., Дубовтч О. В. ПРОКУРАТУРА ТА ГРОМАДСЬКІ АКТИВІСТИ: ЧИ МОЖЛИВЕ НАЛАГОДЖЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ.....	96
Липій С. А., Гуренко Д. В. ВІДНОСИНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРЕДМЕТА АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	99
Ляшенко В. О. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МОБІНГУ В ТРУДОВОМУ ПРАВІ.....	104
Матьоха А. В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	106
Оліщук П. О. ЩОДО ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У АВТОТРАНСПОРТНОМУ КООПЕРАТИВІ.....	109
Осташова В. О. ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ ПРАВОВОГО САМОВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	111
Остяк Ж. О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА У ЦИВІЛЬНО ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВУ.....	114
Петрова Ю. В. ПРАВОВЕ САМОВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТА.....	116

уряду території України (січень–березень 2020 року). Київ: ZMINA, 2020. 32 с.

2. Лаврінюк М., Ліхачов В. Становище правозахисників та громадських активістів в Україні у 2019 році: аналітична доповідь. Київ, 2020. 88 с.

3. Яблонський В. М., Балакірєва О. М., Бондар Т. В. Про стан розвитку громадянського суспільства в Україні : аналіт. доповідь / за заг. ред. О. А. Корнієвського. К.: НІСД, 2017. 56 с.

Липій Є. А.,

к.ю.н., доцент кафедри підприємництва і права,
Полтавський державний аграрний університет;

Гуренко Д. В.,

здобувачка другого (магістерського) рівня
вищої освіти спеціальності 081 Право,

Полтавський державний аграрний університет

ВІДНОСИНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРЕДМЕТА АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Розвиток адміністративного права як фундаментальної галузі вітчизняного права пройшов ряд етапів, що характеризувалися не лише різними тлумаченнями його базових категорій, а й розумінням соціального призначення та ролі адміністративного права в регулюванні суспільних відносин. Після прийняття Конституції України процес формування нової доктрини адміністративного права, який розпочався ще наприкінці минулого століття, триває. Одним з основних, концептуальних, найважливіших і водночас найбільш дискусійних питань залишається розуміння предмета та інститутів адміністративного права.

Сучасний розвиток теорії адміністративного права спрямований насамперед на формування нової доктрини, в основу якої покладено концепцію людиноцентризму, тобто концепцію пріоритетності відносин між людиною і громадянином щодо забезпечення їхніх прав і свобод над усіма іншими.

Публічна влада має здійснюватися на основі цього пріоритету, що впливає зі змісту статті 3 Конституції України [1]. Виходячи з такого розуміння сучасних завдань держави, науковці, які вивчають адміністративне право, почали визнавати відносини, що виникають у зв'язку із забезпеченням прав і свобод людини і громадянина в діяльності публічної адміністрації, ключовим елементом його предмета.

Існує чимало інших праць, які точно визначають предмет сучасного адміністративного права, визнаючи його основним елементом відносини між правами людини та забезпеченням прав і свобод громадян. Водночас ці роботи не відводять цим відносинам певного самостійного місця в системі адміністративного права (що є логічним, оскільки ці відносини виникають в усіх без винятку адміністративно-правових органах та підрозділах і заслуговують на більшу увагу), а "забезпеченню прав і свобод мало уваги приділено з'ясуванню самого поняття та змісту його елементів.

Стаття 3 Конституції України використовує два терміни – "утвердження" і "забезпечення" – для опису відповідних зобов'язань держави. У чому конкретно вони виражаються? Коли йдеться про "утвердження", то семантично воно розуміється як встановлення чогось, надання йому твердості, непорушності [2, с. 1306]. Стосовно прав і свобод це, по суті, означає їх визнання державою. Це і декларації, і заяви, і закріплення прав людини в конституціях та інших законах, і участь у підготовці та прийнятті міжнародних документів з прав людини, і приєднання до відповідних міжнародних конвенцій та їх ратифікація.

Що стосується адміністративно-правового регулювання, то можна зазначити, що права і свободи людини і громадянина закріплені в джерелах адміністративного права і визнається їхній пріоритет. Іншим показником утвердження прав і свобод людини і громадянина є достатня повнота регламентації як самих прав і свобод (їх змісту), так і механізмів їх реалізації. Наприклад, Конституція України передбачає певні гарантії для осіб, які притягуються до юридичної відповідальності. Це можна розглядати як відлуння радянської традиції, коли кримінальна відповідальність вважалася

найсуворішою, а інші санкції-менш серйозними, але в цілому виправдано, оскільки ця міра відповідальності є найбільш суворою.

Сьогодні адміністративна відповідальність постійно посилюється, і в деяких випадках адміністративні стягнення майже не поступаються кримінальним покаранням. Водночас, існує лише кілька конституційних положень, що стосуються цієї відповідальності, зокрема, стаття 61 Конституції України, яка передбачає обмеження щодо повторного притягнення до відповідальності за одне й те саме правопорушення, а також індивідуальний характер юридичної відповідальності, в тому числі адміністративної відповідальності. Стаття 68 Конституції також передбачає, що незнання законів не звільняє особу від юридичної відповідальності (однак аналіз змісту статті 10 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) [4] може призвести до інших висновків). Що стосується презумпції невинуватості, яка є найважливішим принципом юридичної відповідальності, то її вимоги поширюються лише на кримінальну відповідальність, але звільнення від доказування невинуватості у випадках, наприклад, вчинення адміністративних правопорушень є не менш важливим.

Варто також зазначити, що вимога індивідуалізації адміністративної відповідальності в чинному законодавстві про адміністративні правопорушення, як видається, не повною мірою виконується з огляду на дедалі ширше застосування санкцій абсолютної визначеності. Крім того, КУпАП передбачає можливість притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які не вчиняли правопорушення. Це означає, що за правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, покладається обов'язок притягнути до відповідальності не правопорушника, а осіб (стаття 142), які можуть не знати про скоєне правопорушення. Така ситуація нічим не відрізняється від сприйняття власника транспортного засобу як суб'єкта цих правопорушень, яке при об'єктивних по суті звинуваченнях було визнано неконституційним внаслідок скасування відповідних положень [5].

Усі суб'єкти публічної адміністрації сприяють реалізації прав і свобод

людини і громадянина, насамперед шляхом створення для цього позитивних умов, у тому числі матеріальних. Найяскравішим прикладом такої діяльності є надання цими суб'єктами адміністративних послуг фізичним та юридичним особам. Це пов'язано з тим, що стаття 1 Закону України "Про адміністративні послуги" [6] визначає адміністративну послугу як результат здійснення владних повноважень за заявою фізичної або юридичної особи суб'єктом надання адміністративних послуг, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків таких осіб. Такі послуги надаються в усіх сферах публічного управління. Адміністративні органи, які надають такі послуги, зобов'язані забезпечити відповідний рівень діяльності.

Водночас необхідно зазначити, що реалізація прав і свобод громадян можлива не лише через доступ до цих послуг. У багатьох випадках прийняття адміністративних актів органами публічної влади, які є результатом надання адміністративних послуг, не є обов'язковим для їх реалізації. Наприклад, використання публічного майна, зокрема державного майна (природних об'єктів ,доріг, тунелів, мостів, залізничних станцій тощо), здійснюється без дозволу. У таких випадках адміністративний суб'єкт несе відповідальність за створення та підтримання цих об'єктів у належному стані, що гарантує належну реалізацію прав громадян. Публічна адміністрація у сфері матеріального виробництва має бути спрямована на це, створюючи тим самим матеріально-технічні умови, необхідні для реалізації прав і свобод громадян.

Отже, загальний висновок полягає в тому, що права людини та відносини щодо забезпечення прав і свобод громадян є важливими складовими предмета адміністративного права, але не утворюють самостійної галузі чи підгалузі адміністративного права. Іншими словами, ці відносини регулюються всіма структурними частинами загального та спеціального адміністративного права. Під гарантією прав і свобод громадян розуміється визнання і закріплення цих прав і свобод у повному і всебічному вигляді, надання можливостей для практичного використання цих прав і свобод, сприяння здійсненню цих прав і свобод (позитивна гарантія), охорона і захист від порушень, відновлення

порушених прав у разі їх виникнення та поновлення порушених прав і свобод у разі їх невиконання, слід розуміти як відповідальність держави. Серед інститутів та галузей адміністративного права, які найбільше потребують удосконалення та оновлення в частині регулювання таких відносин, особливу увагу слід звернути на адміністративний примус, адміністративно-деліктне право, адміністративну процедуру та систему адміністративного оскарження як складові адміністративного інструментарію, що є частиною загального адміністративного права.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.
3. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій, О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2011. 1128 с.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-Х : станом на 14 жовт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 29.11.2023).
5. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Багінського Артема Олександровича щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 14-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про адміністративну відповідальність у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху) : від 22.12.2010 № 23-рп/2010 БД «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-10> (дата звернення: 25.11.2023).
6. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 29.11.2023).